

GKI Gazdaságkutató Zrt.: **A régióban gyenge közepes a magyar teljesítmény***

KARSAI GÁBOR

A vártnál jobb tavaly negyedik negyedévi adatok és a viszonylag kedvező év eleji konjunkturális várakozások nyomán a járvány harmadik hulláma és a vegyesen alakuló tényszámok ellenére a GKI a múlt év végén közzétett elemzéséhez képest 0,6 százalékponttal, 4,3 százalékra (4–4,5 százalékra) emelte 2021. évi növekedési prognózisát. A magyar GDP ezzel megközelíti, de még nem éri el 2019. évi szintjét. A prognózis fő negatív kockázata, hogy a járvány okozta érdemi korlátozások áthúzódnak a második félévre (akár Magyarországon, akár a fő kereskedelmi partnereinél). Viszont élénkítő hatású lehet, ha a 2022. évi választások közeledtével a kormányzat a költségvetési politika további lazítására szánja el magát. A GKI szerint a foglalkoztatás és a munkanélküliség éves átlagban nagyjából változatlan marad, de az év folyamán mindkettő javulni fog. A reálkeresetek 2, a fogyasztás 3,5, a beruházások 6 százalékkal emelkednek. Az államháztartási hiány csökken, de indokolatlanul magas lesz, a tavalyi 8,1 százalék után idén 6,5 százalék körül alakul, a pénzügyminiszternek a GKI előrejelzése lezárása után tett bejelentése szerint már egyenesen 7,5 százalék lehet. Az infláció gyorsul, a 2020. évi 3,3 százalékról 3,9 százalékra, a forint éves átlagban tovább gyengül, így egy euró a tavalyi 351 forint után idén legalább 365 forintot fog érni, s nem zárható ki, hogy a Magyar Nemzeti Bank emiatt szigorításra kényszerül. A külső egyensúly – főleg a várhatóan beáramló uniós transfereknek köszönhetően – stabil többletet fog mutatni. A magyar kormány nemzetközi elszigeteltsége erősödik, idén azonban nem várható irányvonalának megváltoztatása.

A koronavírus-járvány okozta *recesszió* 2020-ban a világ legtöbb országában a vártnál kisebb volt. Az utóbbi hetekben javultak a globális gazdasági növekedési kilátások. Ebben fontos szerepet játszott a koronavírussal szembeni hatékony vakcinák megjelenése és mind kiterjedtebb alkalmazása, továbbá a legtöbb ország által alkalmazott fiskális expanzió. A 2020. évi 3,5 százalékos csökkenés után a világ ösz-

* A cikk a GKI Gazdaságkutató Zrt. kollektívája által készített „Előrejelzés 2021-re (2021/1.)” című kiadvány alapján készült. Szerkesztette: Karsai Gábor. Lezárva: 2021. március 29.

Az elemzés 2021. április 7-én érkezett szerkesztőségünkbe.

<https://doi.org/10.47630/KULG.2021.65.3-4.5>

szevont GDP-je 2021-ben várhatóan 5,5 százalékkal bővül. *Ennek nyomán a globális kibocsátás 2021 közepén elérheti a járvány előtti szintet. Ez az USA-ra és néhány nagy ázsiai országra (például Kínára, Dél-Koreára, Indiára) igaz, de az Európai Unióra nem.*

Az EU konjunktúraindexe márciusban jelentősen emelkedett, megközelítette egy évvel korábbi, vagyis még a válság okozta zuhanás előtti értékét. A GKI konjunktúraindexe márciusban kissé emelkedett, megközelítette januári, a járvány kezdete óta mért, igaz, még meglehetősen alacsony csúcspontját. Ezzel a konjunktúraindex idén márciusra még 60 százalékat sem dolgozta le a tavaly áprilisi zuhanásának, az üzleti szektor többet, a fogyasztói kevesebbet korrigált.

Gazdaságpolitika

A magyar gazdaságpolitikában a politikai-hatalmi-népszerűségi megfontolások a járvány okozta válság időszakában is elsődlegesek az egészségügyi és a kiegyensúlyozott gazdasági-társadalmi folyamatok igényéhez képest. E politika nemzetközi háttere, toleráltsága az elmúlt hónapokban sokat romlott, a magyar kormány nemzetközi elszigeteltsége erősödik, de a politikában és a gazdaságpolitikában rövid távon nem várható változás.

A kormány a fő vonásaiban immár egy évtizede létrejött magyar modell természetének megfelelően reagál a válságra. Miközben az egycentrumú, állam- és nem piacközpontú, lojalitásalapú gazdaság- és társadalomirányítás kiterjesztése, az elvileg válságelhárításra fordított pénz politikai szempontú újraosztása folyik, nagyon kevés történik az egészségügy és az oktatás új helyzetre való felkészítése, a válság fő veszteségeinek segítése, sőt a sikeres járványkezelés érdekében.

A kormány a 2022. évi választások előtt láthatólag *jobban fél egy mélyebb gazdasági válságtól, mint egy egészségügyi katasztrófától.* 2020 nyara óta visszatérő szlogen, hogy az emberek a nemzeti konzultáció keretében eldöntötték, „Magyarországnak működnie kell”, s 2021 tavaszán, a megkésett zárás időszakában is a nyitás állt a kormányzati kommunikáció középpontjában. S bár a nyáron Európa-szerte felerősödött a gazdaság működőképessége fenntartásának igénye, azt jellemzően egészségügyi, járványmegelőzési lépések egészítették ki. Magyarországon nem ez történt, itt nagy késedelemmel és messze nem kielégítően rendelték el a járvány második és harmadik hulláma által szükségessé vált korlátozásokat. A látványosan inkompetens, politikailag vezérelt egészségügyi kormányzat nemcsak a széles körű tesztelést mulasztotta el, hanem a járvány okozta kockázatok lakossággal való

megértetését is. Ezt csak növelték a látványos szakmai hibák, az ágyak tavaszi, kikényszerített felszabadításától a tervezett hétvégi oltási kampány összeomlásán át a naponta változó utasításokig és ígéretekig. A hatalmi-politikai-üzleti megközeletítés tükröződött az EU vakcinapolitikájának egyoldalú bírálatában, a kínai és az orosz oltóanyagok zavaros gazdasági háttérű és engedélyezésű alkalmazásában. A viszonylag jó oltási mutatók nem feledtetik a kiugróan rossz halálozási és megbetegedési számokat, az egész egészségügyi rendszer megroppanását, a szakmailag és üzletileg egyaránt vitatható egészségügyi beszerzéseket.

Koherens válságkezelő program meghirdetésére 2021 tavaszáig nem került sor, a nyilvánvalóan elavult 2020. és 2021. évi költségvetés módosítására sem történt érdemi kísérlet. Bár tavaly nyáron formálisan módosították a 2020. évi költségvetését, létrehozva a Járvány Elleni Védekezési és a Gazdaságvédelmi Alapot, de annak főösszegeit nem változtatták meg. A 2021. évi költségvetés módosítását pedig csak idén áprilisban helyezte kilátásba a pénzügyminiszter, egyúttal bejelentve, hogy a 2022. évi költségvetést az új hagyománynak megfelelően ismét nagyon korán, már tavasszal az Országgyűlés elé terjesztik.

2021 tavaszán tehát formailag még mindig a tavalyi kora nyáron elfogadott és már a készítésekor is elavult feltételezéseken nyugvó 2021. évi költségvetés van érvényben. Bár a Pénzügyminisztérium 2020 legvégén a költségvetési törvényben szereplőtől radikálisan eltérő számokat tartalmazó makrogazdasági és költségvetési előrejelzést hozott nyilvánosságra, maga a költségvetés azonban formálisan és nyilvánosan nem változott, noha valójában a kormányzati döntéshozatal igényeinek megfelelően nyilvánvalóan átdolgozták. Csak illusztrációképpen: a költségvetési törvény 2021-re 4,8 százalékos növekedéssel, a decemberi prognózis viszont csak 3,5 százalékos növekedéssel számolt, miközben az előbbi 2,9 százalékos GDP-arányos államháztartási hiányával szemben 6,5 százalékot prognosztizált.

A kormányzat lépései részben az *eddig is kedvezményezett csoportok támogatásának* fenntartását, sőt növelését, részben a hatalmát veszélyeztető ellenzéki pártok, önkormányzatok, független civil szervezetek anyagi *ellehetetlenítését* szolgálják. Lendületesen folyik a kormányzattól független intézmények „bedarálása” az igazságszolgáltatás, a média, a tudomány, az oktatás és a kultúra területén. Azzal, hogy a magyar gazdaságpolitikában a hangsúlyt a gazdaságvédelem helyett az újraindításra helyezték, mód van a lojális tulajdonosi körök beruházásainak és vállalatfelvásárlásainak támogatására. Mindeközben kormányzati segítség híján az elkerülhetetlennél sokkal több cég kerül válságba. Félő, hogy ha a cégek és a háztartások tartalékai kimerülnek, a csödbe sodródó cégek és a válságos helyzetbe kerülő családok száma

még emelkedni fog. Ugyanakkor a válságkezelés részének tekintett keresletélénkítés jegyében folytatódnak a soha meg nem térülő beruházások, Paks II, a Budapest–Belgrád-vasútvonal, a Vár- és városligeti projekt, stadionok építése, ezeken kívül az egyházak és a határon túli szervezetek válság idején különösen megkérdőjelezhető mértékű támogatása.

Magyarország *elszigetelődése* az euroatlanti szövetségen belül az elmúlt hónapokban fokozódott, konstruktív érdekérvényesítő képessége immár zsarolási potenciállá szűkült. Donald Trump amerikai elnök bukása jelentősen rontja az USA-val kialakult kapcsolatokat, bár erről a kormányzat igyekszik nem tudomást venni. Az EU-val a jogállamiságról folytatott vita lényege magyar szempontból egy szűk, határon levő politikai-gazdasági érdekcsoport védelme. A magyar kormányzatnak az EU válságkezelési alapelvével kapcsolatos, eredetileg a lengyelrel közös – végül részben lengyel nyomásra visszavont – vétója is ezt célozta. Az EU-ban kiváltott általános ellenszenv miatt azonban ennek még komoly negatív következményei lehetnek. Ennek az egyik első jele, hogy a Fidesz kilépésre kényszerült az Európai Parlament néppárti frakciójából, majd magából a Néppártból. Ez tovább szűkíti mozgásterét, ugyanakkor tovább fokozhatja belpolitikai térfoglalását. Az Oroszországgal kialakított szoros kapcsolat és a korrupció mértéke lazíthatja a lengyelek szolidaritását. Bizonytalanságot jelent az őszi németországi választások után megalakuló kormány esetleg keményebb fellépése is.

A jogállamisági kérdésekben az Európai Bíróság döntéséig az EU várhatóan nem fog keményen fellépni. Ezt követően azonban lehetséges, hogy bekeményít, ami *érzékenyen érintheti az évente átlagosan a GDP 3 százalékát kitevő nettó EU-transzfert* – amire Magyarország az EU válságkezelő alapja és hétéves költségvetése keretében jogosult.

Reálfolyamatok

2020 utolsó negyedében a magyar GDP az előző év azonos időszakához képest a vártnál kisebb mértékben esett, az előző negyedévhez képest pedig még növekedni is tudott. Ez a teljesítmény azonban regionális összehasonlításban *legfeljebb gyenge közepes*. A 2019-ben az EU-ban még a régió 11 országa közül Románia után a legsebesebben bővülő magyar gazdaság 2020-ban az EU átlagánál (–6,3 százalék) ugyan kisebb (–5 százalék) visszaesést könyvelhetett el, tavaly azonban már csak a hetedik volt, csupán a szlovák, cseh, szlovén és horvát gazdaságot előzte meg. Ráadásul ha a korábbi erőltetett magyar növekedés által még segített első negyedévet

figyelmén kívül hagyjuk, a válság időszakában csak a turizmusnak nagyon kitett horvát gazdaság visszaesése volt nagyobb.

Idén a fogyasztás várhatóan meghaladja a 2019. évi szintet, a beruházásoké viszont még elmarad attól. Feltehetőleg a GDP is csak megközelíti, de nem éri el a válság előtti szintet.

A bruttó keresetek a 2019. évi 11,4 százalék után 2020-ban alig lassulva, 9,7 százalékkal, a 8 százalékos minimálbér-emelést meghaladó mértékben emelkedtek. Ez a statisztika azonban csak a teljes munkaidőben dolgozók adatait tartalmazza, s nem terjed ki az ötfőnél kisebb cégekre. Ez azért félrevezető, mert a járvány következtében jelentősen emelkedett a részmunkaidőben foglalkoztatottak száma, a válság okozta fizetés-csökkenések pedig feltehetőleg jelentős részben a kis cégeknél következtek be. A mediánbérek – vagyis a középben levő, a gyakorlatban a nagyon magas fizetésűeknek az átlagot felfelé térítő hatását kiküszöbölő bérek – természetesen jóval alacsonyabbak voltak 2020-ban is a bruttó béreknél (320 ezer kontra 403 ezer forint), azonban tavalyi dinamikájuk azonos volt. (A számításba vett kör megegyezik az átlagbérevel, vagyis a statisztikai jellegű problémák is azonosak.) Mindenesetre a *tavalyi hivatalos béremelkedés jelentősen túlbecsült*, a valós bruttó béremelkedés sokkal kisebb, a reálbér-emelkedés csak minimális lehetett.

A tendenciákat jól jellemzi, hogy a személyi jövedelemadóból befolyt költségvetési bevételek a márciusi 9,1 százalék után az eddigi mélypontot jelentő júliusban csak 2,4 százalékkal, 2020 egészében pedig 4,2 százalékkal emelkedtek. Figyelembe véve, hogy a hivatalosan 3,3 százalékos infláció a méréséhez használt fogyasztói kosár szerkezetének jelentős megváltozása miatt erősen alulbecsült, a reálbérek vásárlóereje legfeljebb minimálisan emelkedhetett. Ha emellett figyelembe vesszük, hogy a nyugdíjas infláció magasabb az átlagos fogyasztói áremelkedésnél, s a nyugdíjasok vásárlóerejét a 2019-eshez képest csökkentette a nyugdíjprémium elmaradása is, továbbá hogy a vállalkozói jövedelmek is nyilvánvalóan mérséklődtek, miközben a szociális juttatások jellemzően nominálisan változatlan összegűek maradtak, akkor joggal feltételezhetjük, hogy a lakosság reáljövedelme érzékelhetően, 2-3 százalékkal csökkent. A kimutatott átlagkereset és az szja-tömeg növekedési különbsége a társadalom növekvő differenciálódására utal, ami a foglalkoztatási helyzet romlása miatt egyébként is logikus. Ez, valamint a jövővel kapcsolatos bizonytalanság, továbbá a költési lehetőségek korlátozott volta egyaránt fékezte a fogyasztást, amely tavaly 2,6 százalékkal (a vásárolt fogyasztás 2,5 százalékkal) csökkent.

Tény, hogy a fogyasztás visszaesése tavaly nemzetközi összehasonlításban viszonylag szerény volt, az átlag azonban elfedi a válság fő veszteségeivel való megfelelő kor-

mányzati törődés hiányát. Így az álláskeresési járadék mindössze három hónapos jogosultságát, a nem adókedvezményhez kötődő szociális kiadások befagyasztását, a bértámogatás bürokratikus, sokszor késedelmes és nagyon korlátozott folyósítását, számos vállalkozás sorsára hagyását, vagy a kifejezetten alacsony nyugdíjjal rendelkezők gondjainak ignorálását. (Hiszen a 13. havi nyugdíj idén elkezdett, fokozatos bevezetésének semmi köze a válságkezeléshez, ugyanakkor növeli a nyugdíjas társadalmon belüli, amúgy is irracionális mértékben növekvő különbségeket.)

A versenyszféra nehéz helyzete és a költségvetés állapota 2021-ben nem teszi lehetővé a minimálbér korábbi évekre jellemző, dinamikus (2017-ben 15, az elmúlt három évben évi 8 százalékos) emelését. Idén hosszas vita után végül 4 százalékos, februárban életbe lépett emelésről született megállapodás. Ennek jegyében a bruttó minimálbér 167 400 forintra, a garantált bérminimum 219 ezer forintra emelkedett. A bérmegállapodás azt is tartalmazta, hogy amennyiben az év közben a munkaadókat terhelő szociális hozzájárulási adó 15,5 százalékról 13,5 százalékra csökken, akkor a minimálbér és a garantált bérminimum automatikusan további 1 százalékponttal – 169 ezer, illetve 221 100 forintra – emelkedik. *Ennek az adócsökkentésnek az idén meg kell történnie.* A még 2016 novemberében aláírt bérmegállapodás ugyanis rögzítette, hogy 2019-től négy alkalommal – minden évben 2 százalékponttal – csökkenhet a szocho, amennyiben 6 százalékos reálbér-emelkedés valósul meg. Márpedig 2020-ban a reálbérek a hivatalos statisztika szerint 6,2 százalékkal emelkedtek. Az adócsökkentésre – s ezzel az idei második minimálbér-emelésre – a kialakult szokásoknak megfelelően várhatóan júliusban kerül sor. A múlt év végén már hatalmasra tervezett (hivatalos szóhasználat: prognosztizált) 2021. évi államháztartási deficit erre feltehetőleg fedezetet nyújt. Ugyanakkor a megállapodásban a felek azt is vállalták, hogy a 2021 első félévének végén ismert gazdasági fejlemények tükrében újra ártértékelik a megelőző másfél év gazdasági eredményeit, egyebek mellett a bérek helyzetét. Ez elvileg egy későbbi adócsökkentés vagy nagyobb minimálbér-emelés lehetőségét is magában hordja.

Végeredményben az évközi korrekció esetén 2021-ben a bruttó keresetek 6 százalékos körüli emelkedése várható, meglehetősen nagy differenciáltság mellett. A különbségek kialakulásában fontos szerepe lesz az egészségügyi dolgozók béremelésének (ami felnyomja a költségvetési szektor átlagfizetéseit), a versenyszektorban pedig a különböző piaci helyzetű cégek, főleg a kisvállalkozások és dolgozók markánsan eltérő helyzetének. A reálkeresetek a GKI által várt 3,9 százalékos körüli infláció esetén 2 százalékkal bővíthetnek, ami – a foglalkoztatás stagnálását is figyelembe véve – a reálkereset-tömeg ugyancsak 2 százalékos emelkedését jelen-

tené. A 13. havi nyugdíj első hetének visszaépítése és a várható nyugdíjprémium együttesen 3 százalékkal emelheti meg a nyugdíjak vásárlóerejét. A vállalkozói jövedelmek rendkívül differenciáltan alakulnak, de összességében emelkednek, ám a szociális juttatások nominálisan sem nőnek. A reáljövedelmek végeredményben 2,5 százalék körüli mértékben emelkedhetnek. Mivel a háztartások összességében a jövedelemingadozások fogyasztásban való „kisimitására” törekuszenek, a lakossági *fogyasztás idén feltehetőleg ennél gyorsabban, közel 3,5 százalékkal bővül*, vagyis meghaladja a 2019. évit. A viszonylag gyors növekedésben szerepe lesz a járvány fokozatos leküzdésének, a javuló fogyasztói bizalomnak, a 2020-ban elhalasztott vásárlások pótlásának, az újra meginduló hitelfelvételnek, a remélhetőleg fogyasztási szempontból is békéssé váló karácsonynak, az inflációs félelmeknek, továbbá a reálhozamot biztosító befektetési lehetőségek hiányának.

A háztartások nettó finanszírozási képessége 2020-ban a GDP 6,1 százaléka volt, mintegy 1 százalékponttal magasabb a 2019. évinél, de hajszállal kisebb, mint 2018-ban. A háztartások pénzügyi eszközei közül 2020-ban kiemelkedő mértékben nőtt a folyószámlabetét és a (legalább névleg) hosszú lejáratú állampapír, jelentős mértékben a készpénz állománya, miközben a rövid lejáratú állampapíroké érdemben csökkent. Mivel a piaci kamatok egyelőre aligha emelkednek, az infláció viszont magas, a járvány visszaszorításával a lakosság megtakarítási kényszere, illetve hajlandósága összességében csökkenni fog (miként ez a tendencia 2020-ban az egyes negyedévek között is megfigyelhető volt). Idén a háztartások finanszírozási képessége 5 százalék alatt várható.

Az állóeszköz-felhalmozás növekedésének lassulása 2020-ban a megelőző évek viharos emelkedése után várható volt. A járvány miatt azonban a beruházások a GDP-nél is nagyobb mértékben, 7,3 százalékkal estek vissza. A beruházási ráta viszont nagyon magas, 27 százalék feletti maradt. 2021-ben kedvező esetben is csak az állóeszköz-felhalmozás 6 százalékos növekedése várható, vagyis még nem lesz elérhető a 2019. évi szint. A beruházási ráta viszont elérheti a 28 százalékot.

Bár a cégek fejlesztéseit jelentős összegű, olcsó források támogatják, a jövőbeli kereslet bizonytalan nagysága és struktúrája miatt sok vállalkozás elhalasztja korábban tervbe vett beruházását. Ugyanakkor az online megoldások rendszerbe állítása, a home office kiépítése tartós lendületet kapott. Az uniós támogatások korábbi gyors kiosztása korlátozta a közösségi források terhére történő gazdaság-élénkítés lehetőségét. (Emellett a magas bázis sem kedvez a beruházási volumen alakulásának.) A magyar költségvetés rekordmértéű hiánya 2020-ban csak részben járult hozzá a beruházások élénkítéséhez, mivel a támogatáshoz jutó projektek gaz-

dái sok esetben még megfelelő tervekkel sem tudtak előállni, mire költenék a pénzt. Így az uniós támogatások hatása csak 2022 után lesz érzékelhető. Hasonlóképpen, az egyedi kormánydöntésekkel kistafírozott multik beruházásai jó eséllyel épp csak megkezdődnek az idén, jelentős hatást 2022–2023-ban fognak kifejteni. A GKI felmérése szerint az ipari szektorban azért idén is várható némi beruházási élénkülés.

A globális ellátási láncok átstrukturálásának a régióban Lengyelország lehet a fő haszonélvezője, de Magyarország is profitálhat ebből, regionális adottságai ugyanis kedvezőek. A Magyar Nemzeti Bank és a Magyar Fejlesztési Bank vállalati programjai elsősorban a meglévő hitelek átstrukturálásához, vállalatfelvásárlásokhoz járulnak hozzá, illetve új beruházások esetében az önerő és a banki hitelek kiváltásához nyújtanak fedezetet. Beruházásösztönző hatásuk csekély.

A beruházások ágazati szerkezete 2021-re kissé módosul. 2019-hez képest nő a súlya az ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás ágazatnak, a közigazgatás, védelem ágazatnak és kissé az oktatásnak. Csökken viszont a vízellátás, szennyvízkezelés, hulladékfeldolgozás, a kereskedelem, a feldolgozóipar, a mezőgazdaság, a szakmai tudományos tevékenység ágazatok és az adminisztratív szolgáltatások súlya. A többi ágazat aránya az összes beruházásból várhatóan stagnálni fog. A központi költségvetésből és az EU-forrásokból megvalósuló nem vállalkozói beruházásoknál az építés a domináns (a beruházott érték kétharmada építés lesz).

A 2014–2020-as programozási időszak forrásaira 2021. március közepéig 15 091 milliárd forint igény jelent meg, ebből 10 880 milliárd forintot támogatott az irányító hatóság, s többségükre (10 641 milliárd forint) le is szerződtek. Ugyanakkor a kifizetések összege 8826 milliárd forint. A GKI becslése szerint az előleg nélküli (számla ellenében történt) beruházási célú EU-kifizetés 2020-ban 1600 milliárd forint volt, 2021-ben 1200 milliárd forint lesz. A kormány az eredetileg tervezett 310-es euróárfolyamhoz képest most már 365-ös árfolyam mellett oszthatja el a pénzeket, vagyis nemzeti valutában a korábban kalkulálnál jóval nagyobb összeg áll a rendelkezésére. A GKI előrejelzése szerint 2021-ben a beruházásokon belül az EU-támogatás aránya átlagosan 11-12 százalék lesz. Az EU-források dinamizáló hatása 2021-ben átmenetileg megszűnik.

A 2021–2027-es uniós költségvetési ciklusban igénybe vehető uniós források terhére már januártól a pályázatok meghirdetését tervezték, azonban egyelőre kivárás érzékelhető. Ennek oka, hogy az operatív programok, illetve a nemzeti fejlesztési terv még nincs azon a szinten, hogy az EU megvitassa. Így elképzelhető, hogy 2021 második felében csak kisebb összegekkel indulnak el a pályázatok, és majd a választások előtt, 2022 első negyedében pörög fel a pályáztatás.

Tavaly a *két leginkább vesztes ágazat* a turizmus (GDP-ben mérve –32 százalékkal) és a szállítás (–17 százalékkal) volt, de a humán, illetve a művészet, szórakoztatás és szabadidős szolgáltatások is 10-10 százalékkal körüli visszaesést könyvelhettek el. Növekedésre lényegében csak az infokommunikációs szektor és a pénzügyi szolgáltatás volt képes (+6,2, illetve +3,5 százalékkal). A legnagyobb visszaesést és növekedést elkönyvelő cégek tehát egyaránt a szolgáltató ágazatok közé tartoztak, ami összességében azt jelentette, hogy a szolgáltatások az árutermelő ágazatoknál kevésbé estek vissza (–4, illetve –6 százalékkal). A lakosság fogyasztása 2,6, a beruházás 7,3 százalékkal szűkült, miközben a közösségi fogyasztás 2 százalékkal bővült (részben a járvány, részben a jelentős katonai beszerzések miatt). A magyar fogyasztás szűkülése jóval kisebb az EU –7,5 százalékos átlagánál, a beruházásoké szinte megegyezik vele (–7,5 százalékkal), a közösségi fogyasztás emelkedése pedig meghaladja az EU 1,1 százalékos átlagát. Ugyanakkor, amíg Magyarországon az export 2,8 százalékponttal nagyobb mértékben esett vissza, mint az import, az EU-ban az olló csak 0,5 százalékponttal nyílt.

Idén várhatóan az építőipar, az ipar és a szállítás bővül a leggyorsabban, s csak a turizmus-vendéglátásban, valamint az ingatlanszektorban várható további visszaesés.

2020-ban az eleve gyengélkedő magyar *ipar* kezdődő fellendülését durván visszavetette a koronavírus-válság. A magyar ipart erősen sújtotta a járműipar nemzetközi krízise. A termelés már 2019 utolsó hónapjaiban csökkenni kezdett, majd 2020 elején az élénkülés jelei mutatkoztak, ám ezt elsöpörte a koronavírus-válság. Magyarországon az ipari termelés visszaesése nagyobb volt az uniós átlagnál, miként az autóiparra erősen támaszkodó többi közép-európai országban is. A magyar ipar 2020-ban összesen 6,1 százalékos volumencsökkenést szenvedett el. A visszaesést részben a kereslet befagyása, részben a szállítási láncok szétzilálása okozta, az ipar belföldi és exportértékesítése egyaránt 5–5,5 százalékkal csökkent. Már az első negyedévben stagnált a termelés, a másodikban – amikor lényegében leállt az ország – az ipar 23,9 százalékkal termelt kevesebbet, mint az előző év azonos időszakában, a harmadik negyedév teljesítménye pedig 3,2 százalékkal maradt el az előző évitől. Ezt az utolsó negyedévben mintegy 3 százalékos bővülés követte. 2021 elején az ipari várakozások az EU-ban és Magyarországon is viszonylag kedvezőek. Idén az ipar bruttó termelése várhatóan 6 százalékkal nő, ami lényegében a 2019. évi szint elérését jelentené.

Az *építőipar* 2020 közepére mély gödörbe esett. Az év vége felé sikerült ugyan a szektornak a korábbi évek termelési szintjére visszakúsznia, sőt 2021 januárjában

– igaz, a nagyon alacsony bázishoz képest – több mint 10 százalékos bővülésre volt képes, de 2020-ban összességében mintegy 9 százalékkal szűkült az ágazat termelése. Tavaly az összes építési beruházás 2,8 százalékkal csökkent éves alapon – a vállalközi szféra jobban, a költségvetési szféra (az önkormányzatok kivételével) kevésbé fogta vissza beruházási költségét, miközben a lakásépítés 11 éves csúcsára jutott. A szektor saját beruházásai szerényen, 2,7 százalékkal estek vissza. A teljesítmény csökkenése nem vetette vissza a cégalapítási kedvet: 2020-ban csaknem ugyanannyi cég alakult, mint egy évvel korábban. A cégmegszűnések száma kissé csökkent, így a tavalyi év egészében 2500-zal több cég működött, mint 2019-ben. Az ágazati szereplők számára a hirtelen növekedést, majd visszaesést hozó időszakok váltakozása komoly gondot jelent, mert nehezíti, sőt egyes esetekben lehetetlenné teszi a jövőbeni fejlesztési, bővülési irányok megtervezését.

A kormányzat láthatóan eltökélt az építőipar ösztönzésében: a keresletet az új lakásokra ismét bevezetett 5 százalékos áfakulcs, a családi otthonteremtési kedvezmény igénybevételi lehetőségeinek bővítése, az otthonfelújítási program hatályba léptetése, illetve jórészt az új uniós költségvetési ciklus támogatásainak terhére megvalósítható beruházások generálhatják. Az építőipari kínálatot pedig a kis- és középvállalkozások technológiai fejlesztésének, munkaerő-igényeinek csökkentését célzó automatizálási célú beruházások támogatása segíti.

A *mezőgazdaságot* nem viselte meg különösebben a pandémia, az ágazati GDP 6,7 százalékos csökkenésének időjárási okai voltak tavaly, nem piaciak. Kisebb átrendeződések történtek a nemzetközi értékláncokban, de ezeknek is csak egy részét indokolta a határon átnyúló áruszállítás megnehezülése. A világpiacon termékárakban reálgazdasági alapok nélküli áremelkedés történt, ez megjelent a magyar agráriumban is. Idén átlagos időjárás esetén a mezőgazdasági GDP növekedése várható, noha a magyar mezőgazdaság minden ágazata technológiai elmaradottságtól szenved. Ez gyenge versenyképességgel jár, a hazai gazdálkodók zöme egyre inkább lemarad uniós versenytársai mögött. A magyarországi harcok a földért nem a jó piaci lehetőségek, hanem a területalapú és egyéb agrártámogatások megszerzése miatt folynak, a beruházásokat sem a piaci lehetőségek, hanem a felvehető támogatások vezérlik. Ebben az EU tavaly elfogadott hétéves költségvetése némi változást ígért, de az elképzeléseket konkretizáló programok még nem léptek életbe.

A *kiskereskedelmi* forgalom 2015 óta jellemzően évi 5-6 százalékkal nőtt, ez 2020-ban stagnálásra (–0,2 százalék) váltott. Az élelmiszer-kereskedelem 3 százalékkal bővült, a nem élelmiszerek forgalma 0,4 százalékkal csökkent (ezen belül a ruházati cikkeké és a könyv-papírárué a negyedével zsugorodott), az üzemanyagé

pedig 10 százalékkal zuhant. Ugyanakkor a kiskereskedelmen belül a KSH adatai szerint az online forgalom mintegy 40 százalékkal, a GKI Digital számításai szerint 45 százalékkal lódult meg. 2021-ben a kiskereskedelmi forgalom mintegy 4 százalékkal emelkedhet, részben a növekvő vásárlóerő és hitelfelvétel, részben a fogyasztói bizalom erősödése következtében. Emelkedés várható a tavaly nagyon lecsökkent üzemanyag- és ruházati forgalomban, de ezeknél a 2019. évi szint nem lesz elérhető. Az élenkülő lakásfelújításokhoz kapcsolódóan nőni fog az építőanyagok iránti kereslet, a tavalyi rekordszámú lakásátadás áthúzódo következményeként a bútortartásigép-forgalom is. Az online kereskedelem az első negyedévben még szárnyalni fog, majd részben a magas bázis, részben a járvány kényszerítő hatásának enyhülése következtében lefékeződik.

A járvány fő gazdasági vesztese a *turizmus-vendéglátás* szektor, az ágazat GDP-je 2020-ban csaknem kétharmadára csökkent. A kereskedelmi szálláshelyek vendégéjszakáinak száma 58 százalékkal csökkent, ezen belül a belföldieké „csak” 39, a külföldieké 77 százalékkal; az utóbbi elsősorban a fővárost sújtotta. Idén a GKI becslése szerint az ágazat GDP-je 5–10 százalékkal eshet, s hasonló csökkenés várható a vendégéjszakák számában, illetve a vendéglátói forgalom volumenében.

A *szállítási* ágazat GDP-termelése tavaly több mint 15 százalékkal zuhant. Az áruszállítás tonnában 8,5, árutonna-kilométerben 11 százalékkal esett, főleg a nemzetközi szállítások csökkenése miatt. Árutonna-kilométerben számolva azonban a vasúti szállítás még mintegy 5 százalékkal növekedni is tudott, miközben a csővezetékes szállítás 25, a közúti 10 százalékkal esett. Idén az ágazat GDP-termelése bő 5 százalékkal emelkedhet, vagyis még jóval el fog maradni a 2021. évi szinttől. A pandémia fő nyertese az *infokommunikációs* ágazat, amelynek GDP-termelése tavaly és várhatóan az idén is 6 százalék körüli mértékben emelkedik.

Az *ingatlanügyletek* tavalyi teljesítménye éves alapon 5,6 százalékkal csökkent. Ugyanakkor a szektor beruházásai 16 százalékkal bővültek, elsősorban a lakásépítés szárnyalása miatt. A GKI 2021-ben az ágazatban szerény, 1 százalék körüli GDP-csökkenésre számít. 2020 az ötödik egymást követő olyan év volt, amikor a lakásépítés növekedett – a tavaly átadott 28 ezer lakás 11 éves csúcsot jelent. Ugyanakkor a kiadott építési engedélyek száma 36 százalékkal csökkent, elsősorban a kedvezményes áfakulcs átmeneti felemelésének hatására. Idén januártól több új, a lakásszektorra érintő támogató intézkedés lépett hatályba. Ismét 5 százalékra csökkentették az új építésű lakások áfakulcsát, ami a 2022. december 31-éig építési engedélyt szerző lakásokra érvényes, amennyiben 2026 végéig átadják őket. A családi otthonteremtési kedvezményt igénybe vevő családok még az 5 százalékos áfa összegét is vissza-

igényelhetik, és nem kell vagyonszerzési illetéket fizetniük. A rozsdaovezeti lakások esetében 0 százalékos áfa lép életbe, igaz, e területek konkrét kijelölése továbbra is késik. Immár a családi házak tetőtérbeépítéséhez is igénybe vehető a családi otthonteremtési kedvezmény. A 2021 első napjaiban beindított felújítási program keretében háztartásonként 3 millió forint támogatás érhető el. Középtávon ezek az intézkedések hozzájárulhatnak a lakásépítés jelentős fellendüléséhez, de ez az idén – a korábbi szabályozóváltozás negatív hatásának kifutása miatt – még nem lesz érezhető. A GKI ebben az évben bő 20 ezer lakás átadásával számol.

A hazai üzleti ingatlanpiacon a megváltozott körülményekhez való alkalmazkodás van napirenden. Az irodapiacon dübörögnek a fejlesztések: tavaly 232 ezer négyzetméternyi új iroda került a piacra, ami a 2009 utáni időszak rekordja. A fejlesztői tevékenység a járványhelyzet ellenére sem lassult érdemben. A bérlői kereslet viszont jelentősen visszaesett, az üresedési ráta megközelítette a 10 százalékot, ami négyéves mélypontot jelent. Erre reagálva néhány projektnél már átütemezést vagy funkcióváltást jelentettek be.

A járvány következtében a GDP-ben mért *külkereskedelem* 2020-ban jelentősen, a kivitel 6,7, a behozatal 3,9 százalékkal csökkent, a 2,8 százalékpontos olló lényegesen magasabb az EU 0,5 százalékpontos átlagánál. Míg az áruexport csökkenése csak 1,8 százalék, a szolgáltatásoké 23,5 százalék volt. Az importban a különbség kisebb, az áruimport csökkenése 3,9 százalék, a szolgáltatásoké 12,8 százalék volt. Ez egyben azt is jelenti, hogy az áruforgalomban az import visszaesése 2,1 százalékponttal nagyobb volt az exporténál, amit a viszonylag megőrzött exportképesség mellett a belföldi felhasználás visszaesése magyaráz. A szolgáltatások esetében viszont a kivitel zuhanása volt 10,7 százalékponttal nagyobb a behozatalénál. Ez azzal magyarázható, hogy a magyar szolgáltatásexport (és aktívumtermelés) két fő ágazata, a turizmus és a szállítás erősen ki van téve a járványnak. A GKI előrejelzése szerint 2021-ben GDP-ben mérve szűkül, de fennmarad az import javára kialakult *olló*, a kivitel 7,5, a behozatal 8,5 százalékos bővülése várható. Javulás főleg a szolgáltatások esetében várható a szállítás és a bér munka növekedése révén, a turizmusban viszont még nem valószínű pozitív változás. Az áruforgalomban a belföldi felhasználásnak a GDP-nél gyorsabb növekedése következtében az import valamivel jobban emelkedhet a kivitelnél, a cserearányok legalább 0,5 százalékkal romlanak.

A *foglalkoztatás* tavalyi jelentős, de a GDP-visszaesés mértékétől elmaradó csökkenését, a munkanélküliség emelkedését idén stagnálás követi. Az éven belüli lefutás azonban ellentétes lesz, a 2021 eleji romlást a második félévben javulás követheti.

2020-ban éves átlagban a 15–74 év közötti foglalkoztatottak száma a meglehetősen laza kritériumokat alkalmazó munkaerő-felmérés szerint 0,9 százalékkal, a költségvetési szervezetekben és az öt főnél többet foglalkoztató cégekben alkalmazottaké 3,4 százalékkal csökkent. A valós romlás ennél nagyobb lehet, mivel a kis cégeket feltehetőleg keményebben érintette a válság. Ugyanakkor a létszám csökkenése a válságokkal kapcsolatos korábbi tapasztalatoknak megfelelően kisebb a GDP visszaesésénél. Ehhez a szűk körre kiterjedő, lassú és bürokratikus, de mégis csak létező állami segítségnyújtás is hozzájárult. Más oldalról ez természetesen a termelékenység átmeneti romlását is magával hozta.

A válság hatására jelentősen megnőtt a munkanélküliség. A KSH munkaerő-felmérése 2020-ban közel 200 000 fős átlagos munkanélküliséget mért, ami csaknem 25 százalékkal volt magasabb az egy évvel korábbinál, a munkanélküliségi ráta 4,1 százalékra emelkedett a 2019-es 3,3 százalékhoz képest. A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat által mért álláskeresők száma 2020 átlagában 318 000 fő volt, ez 26,5 százalékkal magasabb az egy évvel korábbinál. Az álláskeresők nemzetközileg is kirívóan alacsony ellátási rendszerében semmilyen könnyítés nem történt.

A koronavírus terjedése 2021 elején új lendületet kapott. Januárban a (15–64 éves korú) foglalkoztatottak száma decemberhez képest 1,5 százalékkal kisebb, a munkanélküliségi ráta 0,9 százalékponttal magasabb, 5 százalék volt. Az oltás elterjedésétől az év közepétől a járvány visszaszorulása és negatív gazdasági hatásainak csökkenése remélhető. 2021-ben éves átlagban a tavalyihoz hasonló, 4,1 százalék körüli munkanélküliség várható.

Tavaly a vállalati és háztartási hitelállomány 10, illetve 14 százalékkal emelkedett, ez azonban lényegében a hiteltörlesztési moratórium következménye volt. A moratórium idejének feloldása után a hiteltörlesztési és -felvételi képesség nagyon differenciált lesz, az előbbi romlása, az utóbbi növekedése, összességében a növekvő hitelállomány minőségének a romlása várható. A bankok nyereségessége megmarad, de tovább csökken.

Decemberben a kormány „a magyar pénzügyi szektor versenyképességének növelése érdekében” nemzetstratégiai jelentőségűnek minősítette a Budapest Bank, az MKB és a Takarékszövetkezeti Bank MTB Magyar Takarékszövetkezeti Bank fúzióját. Mivel így a Gazdasági Versenyhivatal hatáskör hiányában meg sem vizsgálhatja a fúziót, nincs akadálya az ellen-OTP-nek elképzelt magyar szuperbank, a Magyar Bankholding Zrt. létrejöttének. A csoportot állam- és kormányközeli szereplők tulajdonolják. *Kockázati tényező, hogy egyes magyar tulajdonú bankoknál a tulajdonosi és a hitelezett kör nem kellően független egymástól, a magántulajdonosok tőkeereje pedig korlátozott.*

Az államháztartás 2020. évi pénzforgalmi hiánya 5549 milliárd forint, a költségvetési törvényben előirányzott összeg mintegy tizenötszöröse, a GDP-arányos (eredményzempléletű, ESA) deficit pedig 1 százalék helyett 8,1 százalék lett. 2021-ben a hiány csak mérsékelten, 3700 milliárd forintra, a GDP mintegy 6,5 százalékára csökken – részben a válságkezelés áthúzódó hatásai, részben a 2022. évi választásokra való felkészülés miatt. Továbbá a kiadásokat az EU-transzferek megelőlegezése is növeli. Összességében elmondható, hogy hiányzik a deficitcsökkentési ambíció. Ezt az EU válságkezelési alapja, illetve a 3 százalékos deficitmaximum európai felüggesztése lehetővé is teszi. A pénzügyminiszter április elején már 7,5 százalékos 2021. évi hiányt valószínűsített. A GDP-arányos államadósság 2020-ban 80,4 százalék volt (a 2019. évi 66,4 százalék után), s feltehetőleg 2021-ben is ezen a szinten marad.

A járvány miatt 2020-ban lefékeződött, sőt helyenként lefagyott gazdaságban nyilvánvalóan csökkentek az adó- és járulékbévételek, miközben a helyzet a kiadások növelését igényelte. A 2020. évi költségvetési bevételek ennek ellenére több mint 10 százalékkal meghaladták az előirányzottat, ami az egész költségvetési tervezési folyamat, így a korai elfogadás irracionálisára utal. A kiadások mintegy 40 százalékkal haladták meg az előirányzottat. A magas államháztartási hiány természetesen kedvezőtlen, de az EU-ban nem kivételes, s a válság körülményei között az Európai Bizottság az államadósságra és a költségvetési hiányra vonatkozó szabályokat is felfüggesztette. *A gond a magyar kiadások szerkezetével* van, az egészségügyi kiadásokon belül az irracionális mértékű lélegeztetőgép-beszerzéssel szemben másra, például tesztekre keveset fordítottak. *A gazdaságvédelem pedig nagyrészt csak a nevében volt az*, a különböző fejlesztési programok jellemzően már korábban elhatározott, esetenként a korábbinál is irracionálisabbá vált pénzköltésben – például turisztikai fejlesztésben, a Budapest–Belgrád-vasútvonal fejlesztésében, sport- és egyházi célok százmilliárdos támogatásában – nyilvánultak meg.

Már a 2021. évi költségvetés tavaly tavaszi kidolgozásakor irreálisnak látszottak az alapjául szolgáló ideai folyamatok; azóta ez nyilvánvalóvá vált. A helyzetet jól jellemzi, hogy a költségvetés keretében létrehozott, hangzatos nevű Gazdaságvédelmi Alap, illetve az Egészségbiztosítási és Járvány Elleni Védekezési Alap döntően különböző korábbi források és kiadási kötelezettségek egybegyűrésével jött létre, vagyis valójában nem a válság leküzdésére szolgál, hanem a korábbi, válság előtti elgondolások továbbvitelét állítja a középpontba. Az idei évre szóló költségvetési

törvény 1500 milliárd forintos pénzforgalmi és a GDP 2,9 százalékát kitevő, úgynevezett eredményszámla hiányt tartalmaz. A Pénzügyminisztérium 2020 decemberében kiadott előrejelzése ennél több mint kétszer nagyobb deficittel számol: 2021-re az államháztartás mintegy 3650 milliárd forintos pénzforgalmi és 6,5 százalékos GDP-arányos (eredményszámla hiányát) valószínűsíti. Ennek ellenére a költségvetés hivatalos módosítása csak 2021 áprilisában került szóba, egyben immár 7,5 százalékos idei hiány kilátásba helyezése mellett. A GKI megítélése szerint a deficit nagysága nagyrészt politikai akarat kérdése, ennél kisebb deficit is elérhető lenne, miközben a 2022. évi választások előtti további kormányzati költségek sem lenne meglepő. Ugyanakkor szembe kell nézni azzal, hogy az EU-ból származó pénzbőséghez és a szerény válságkezelő tevékenységhez viszonyítva az államháztartás hiánya indokolatlanul magas. Ennek pedig az előbb-utóbb várhatóan világszerte meglóduló infláció és az emelkedő kamatok időszakában magas költségei lesznek, nem is beszélve a gazdasági racionalitást nélkülöző fejlesztések okozta veszteségekről.

2021-ben várhatóan a világ nagy részét, ezen belül a Fedet, az Európai Központi Bankot és a Magyar Nemzeti Bankot is *laza monetáris politika fenntartása* fogja jellemezni. Magyarországon a 0,6 százalékos alapkamat várhatóan továbbra sem változik – bár tavaly az MNB némileg szigorított politikáján, a forint szeptemberi gyengülését és folytatódásának veszélyét látva effektív kamatemelésről döntött, az egyhetes betéti tenderre felkínált kamatot ugyanis 0,6 százalékról 0,75 százalékra emelte. Jóllehet világszerte az infláció gyorsulása várható, ez az idén többnyire még nem jelent közvetlen problémát. Ráadásul a járvány harmadik hulláma miatt még mindig a növekedés segítése és ezzel az alacsony kamatok fenntartása a prioritás. Magyarországon az EU-ban második leggyorsabb áremelkedés és a nagyon gyenge forint miatt ez bonyolultabb feladat, lehetséges, hogy az egyhetes betéti tenderre felkínált kamat további emelésére kerül sor.

2020-ban a magyar áremelkedés üteme 3,3 százalék volt, a második leggyorsabb az EU-ban. A tavaly tavaszi, különösen alacsony bázis miatt áprilisra átmenetileg akár a jegybanki célsáv tetejét, 4 százalékot jóval meghaladó, 5 százalék közeli infláció is kialakulhat. 2021-ben az élelmiszerek kivételével – mivel itt már tavaly is kiugró volt az áremelkedés üteme – minden árucsoportban az áremelkedés gyorsulása várható, a világgpiaci árak emelkedése, a gyenge forint és a belföldi kereslet élénkítése következtében. Az éves átlagos áremelkedés üteme elérheti a 3,9 százalékot, ami egyben az MNB márciusi inflációs előrejelzésének felső határa. Ez várhatóan ismét az egyik, ha nem a legmagasabb lesz az EU-ban, miközben középtávon a hatalmas

államháztartási hiányok leépítése világszerte és Magyarországon is az áremelkedés gyorsulását vetíti előre.

A forint árfolyama trendszerűen gyengül, 1 euró 2010-ben átlagosan 275,4 forintot ért, 2019-ben 325,4 forintot (18 százalékos leértékelődés), 2020-ban 351,2 forintot (újabb közel 8 százalékos leértékelődés). Az elmúlt három évben a lengyel zloty 9 százalékot, a cseh korona kevesebb mint 3 százalékot gyengült az euróhoz képest, a forint viszont 17 százalékot. 2021-ben 365 forint körüli éves átlagos árfolyam valószínű, ami 4 százalékos leértékelődést jelentene.

A *folyó fizetési mérleg* egyenlege 2010-től 2018-ig aktívumot mutatott, majd 2019-ben 0,7 milliárd eurós deficitbe fordult, mindenekelőtt azért, mert a prociklikus gazdaságpolitika következtében az áruforgalmi egyenleg negatívvá vált. A külső finanszírozási képesség azonban a beáramló EU-transzferek hatására mindvégig aktív maradt, nagysága 2019-ben 2 milliárd euró, a GDP 1,4 százaléka volt. 2020-ban a folyó fizetési mérleg 0,1 milliárd, a külső finanszírozási képesség 2,8 milliárd eurós aktívumot mutatott (a GDP 0,1, illetve 2,1 százaléka). 2021-ben a külkereskedelmi és jövedelmi folyamatok egyaránt kissé ronthatnak a folyó fizetési mérleg egyensúlyán, amely várhatóan ismét negatív (–0,5 milliárd euró, a GDP 0,3 százaléka), míg a külső finanszírozási képesség 2,5 milliárd euró (a GDP 1,7 százaléka) lesz.

Az államháztartás finanszírozási szükséglete, a magyar devizatartalékok emelése és a magyar függetlenség demonstrálása érdekében – az elmúlt években követett adósságpolitika elveitől elszakadva – a magyar gazdaság 2020-ban devizahiteleket vett fel. A hitelfelvétel és az EU-transzferek révén a jegybanki devizatartalék 2020. december végén 33,7 milliárd euró volt, az előző évekenél lényegesen magasabb. Ugyanakkor az év során emelkedett az adósságráta is, a nemzetgazdasági szintű nettó adósságállomány december végén 10,8 milliárd euró volt, az éves GDP 8 százaléka. Ez 2021-ben stabilizálódhat. Egyelőre nem világos, hogy a magyar kormányzat milyen mértékben kíván élni az EU helyreállítási alapjának terhére felvehető hitelekkel.